

Về bài văn Nôm lễ Phục sinh tại xứ Ninh Cường

NGUYỄN TÁ NHÍ^(*)

Ninh Cường là xứ đạo rất nổi tiếng ở huyện Hải Hậu tỉnh Nam Định. Các tư liệu lịch sử hiện còn cho biết đạo Công giáo được đưa vào Ninh Cường từ rất sớm. Đến thế kỉ XIX thì xứ đạo Ninh Cường đã nổi tiếng khắp vùng. Cha xứ và giáo dân vùng này sử dụng chữ Hán làm công cụ ghi chép trước thuật, truyền bá giáo pháp. Rất nhiều văn bản chữ Hán tạo lập trong thời kì này ở xứ Ninh Cường để ghi lại các hoạt động tôn giáo như tế, lễ, lập ước. Đáng tiếc là sau bao biến thiên, các tư liệu nay còn lại không nhiều. Gần đây, chúng tôi tìm thấy trong kho sách *Thi văn tạp sao* kí hiệu VNv. 154, chữ viết theo lối thảo thư rất khó nhận dạng. Đây là bài văn viết theo thể phú độc vận, gồm 38 liên, tán dương công đức của chúa Giêsu. Dân trong cả xứ đạo nô nức sắm sanh vòng áo quần để đón rước Đức Chúa phục sinh. Tác phẩm không thấy ghi tên tác giả biên soạn, căn cứ vào những ghi chép trong bài có thể đoán định bài văn ra đời vào thời Tự Đức nhà Nguyễn.

Ở liên thứ hai trong bài có nói đến niên đại ra đời của tác phẩm như sau:

“Năm Bính Dần là năm mười chín, bốn phương phẳng lặng cõi trời Nam vặc vặc bóng trăng treo”.

Bính Dần là năm ghi theo can, chi, còn “năm thứ mười chín” là năm ghi theo niên đại vua. Xét trong các niên hiệu vua từ Lê đến Nguyễn, có 7 niên hiệu vua có đủ số năm từ 19 trở lên. Đó là :

Niên hiệu: Hồng Đức (1470-1497)
đời Lê Thánh Tông

Niên hiệu Hoàng Định (1600-1619)
đời Lê Kính Tông

Niên hiệu Chính Hoà (1680-1705)
đời Lê Hy Tông

Niên hiệu Cảnh Hưng (1740-1786)
đời Lê Hiến Tông

Niên hiệu Minh Mệnh (1820-1840)
đời Nguyễn Thành Tổ

Niên hiệu Tự Đức (1848-1883) đời
Nguyễn Dực Tông

---

*. TS. Viện Nghiên cứu Hán Nôm.

Niên hiệu Thành Thái (1889-1907)
đời Nguyễn Thành Thái

Đối chiếu với năm can, chi, thì thấy:

Năm Hồng Đức thứ 19 là năm Mậu
Ngọ (1498)

Năm Hoằng Định thứ 19 là năm
Mậu Ngọ (1618)

Năm Chính Hoà thứ 19 là năm
Mậu Dần (1698)

Năm Cảnh Hưng thứ 19 là năm
Mậu Dần (1758)

Năm Minh Mệnh thứ 19 là năm
Mậu Tuất (1838)

Năm Tự Đức thứ 19 là năm Bính
Dần (1866)

Năm Thành Thái thứ 19 là năm
Đinh Mùi (1907)

Xem xét lại toàn bộ, chỉ có năm Tự
Đức thứ 19 mới là năm Bính Dần, do
vậy có thể đoán định bài văn này
được viết vào năm Tự Đức thứ 19
(1866). Nhận thấy đây là bài văn có
nhiều tư liệu quý, chúng tôi xin
phiên âm giới thiệu toàn văn trong
bài viết này.

Phục sinh lễ tại Ninh Cường xứ

Rừng bắc nhiều ghềnh,

Bể nam lấm ngả

Năm Bính Dần là năm mười chín⁽¹⁾,
bốn phương phẳng lặng cõi trời Nam
vạc vạc bóng trăng treo.

Tiết thanh minh là tiết tháng ba,
tám cõi hi hoà miền bể bắc hây hây
cơn vũ hoá.

Kẻ sinh dân ca hạ chốn lương
điền,

Người nho sĩ thanh vui nhà học xá.

Nhớ thuở xưa,

Mở lễ thương sinh,

Lừng trong bản xá.

Mừng Thiên Chúa uy nghi quyền
pháp, người trọng hèn dẫu dấy dám
đương.

Ơn lòng lành cả sáng danh cha, kẻ
giàu có đua nhau đã *thoả*.

Kẻ vẻ vang lừng lẫy áo quần,

Người quan tước nghênh ngang
vông *dạ*.

Chốn thánh điện lâu cao cửa rộng,
nhà lim sân gạch, mé bình thiên lựa
thấm kiệu đỏ lừ.

Nơi quán cư trống giục chiêng
hồi, nhà rộng sân dài, bức triệt địa
cử tây mùi trắng *phá*.

Quạt quynh kiên vẻ thế long
thăng⁽²⁾,

Bảng đại tự treo khung chữ á.

Nhà chính điện toà vàng bệ ngọc,
lân trình tường⁽³⁾ dẫu, thế chốn lâu
vua,

Cửa nghi môn rộng đỏ tranh châu,
phượng đội dức dầy, chân lên khếp
quả.

1. Năm Bính Dần: Tức năm 1866 niên hiệu Tự Đức
thứ 19 nhà Nguyễn.

2. Long Thăng: Rồng bay.

3. Lân trình tường: Kì lân báo điềm tốt lành sẽ xảy ra.

Quạt một quynh dợn dợn thế long
thăng,

Rường bát giác rành rành con
phượng *múa*.

Mười lăm ngẫm ba ngày thương
khó, thăng cung tiến cách, khai khoa
thủ sĩ, chọn những người tước phẩm
nhân tài.

Năm năm đành một tối lìa trần,
thể diệu khoan hoà, tích đức tu nhân,
đều những bậc công hầu tử *bá*.

Kinh khai khoa tuyển chọn nhân
tài,

Trên cầm mực tụy nghi thủ *xả*⁽⁴⁾.

Đồ rước ngẫm tiểu đồng mấy đứa,
roi son đèn khách, tuổi trẻ trung
diện mạo con rồng,

Vội dâng kính trình nữ bốn đôi,
nến trắng khăn hồng, tuần đôi tám
hình dung kẻ *cá*.

Cách diệu lúc kéo lên dâng hạt,
khéo làm câu quân dữ mới xua ra,

Nào nùng khi lỡ xuống thừa kinh,
tài nấy tiếng chúa thêu gồm phúc *lạ*.

Chằm năm tía nhấn vóc hoa
chanh,

Áo ba thể bức mùi lá *mạ*.

Hồi chuông dành thưởng kẻ nhân
tài,

Tiếng mõ động răn người giả *trá*.

Ưu phiền lúc tháo danh đưa
xuống, sâu kia ánh ỏi lòng xu an,
chín khúc rối vò.

Đau đớn khi phó xác vào lòng,
thảm nọ ngập ngừng mắt Đức Mẹ,
đôi hàng tuôn *rả*.

Nức danh thày giúp việc để xác
vào lòng,

Kéo chân kiệu tiến hành vào hang
cửa *đá*.

Nhà thạch thất toà vàng bệ ngọc,
bầu trời mạch nước, chốn khơi đào
quế huệ nở trăm hoa,

Cửa lan xứ phượng múa chim kêu,
bể cạn đồng dài, ngoài bích diện đào
hoa đua mấy *đoá*.

Đêm thanh vắng vắng, trăng gió
thảnh thơi,

Đất rộng y y, trống chiêng *rộn rã*.

Ai nấy đà nức lòng mừng Chúa,
dua tranh quần áo, kẻ cầm đèn kẻ
thấp nến cao,

Bảo nhau mừng cả sáng danh cha,
sấm sủa trống chiêng, người che
lọng người cầm thánh *giá*.

Bội bát âm đàn địch cổ cầm⁽⁵⁾,

Phường ngũ bội sênh tiên giống *giá*.

Trên quan viên những người dai
vàng áo tía, nến cầm tay khăn nhiều
thấm Tam Giang,

Dưới đồng nam mượn cách mào
yến cánh tiên, ấn đeo cổ áo dào thêu
bát *nhã*.

Hài sơn son con phượng hàm
hoa⁽⁶⁾,

4. Thủ xả: Lấy đồ hoặc loại bỏ.

5. Đàn địch cổ cầm: Đàn sừng trống chiêng.

6. Hàm hoa: Ngậm hoa.

Quạt nước khách vẽ rồng phun cá.

Tiến hành lúc bốn đôi, đầu kiệu
chân dép tay khăn, quần hồng áo tía,
thắt lưng mùi thắm sắc tía lòng
chay,

Đồ thứ trong một bội, nữ quan tay
nhấn chân hài, quạt khách cầm tay,
khăn hồng đính áo, đào vân cánh
chả.

Kẻ vẽ vang quạt khách điệu tàng,

Người lịch sự khăn hồng áo đở.

Lọng vàng diển hai đôi che kiệu,
kiệu tròn rồng chạm trở tung hoành,

Bầu trời trương một đoá che lâu,
lâu bệ ngọc hoàng tương quý giá.

Kẻ gần xa dẫu dấy cũng vui lòng,

Người tài tử văn nhân đều hỉ há.

Cầu nào đồ thứ ấy, trên quan viên
chân kiệu với nữ quan,

Cầu nào họ ấy theo, giữa bà mẹ
mụ dòng ba sau cô ả.

Tổ gặp thầy bước xuống bàn xa,

Con bằng mẹ thừa tan thắng hạ⁽⁷⁾.

Chung mục đưa bước lên đàn lễ,
khắp hai hàng nến đốt đèn chong;

Thầy cả bước xuống bản bàn xa,
lừng trên dưới hương xông khói toả.

Áo chấp lễ ngoài trắng trong
thâm,

Nâng ấp bởi hoàng kim trắng hoả.

Trên bàn kê cổ rạng chu đan⁽⁸⁾,
khắp hai bên những khám ảnh cùng
gương,

Dưới các thầy ta tình ta tính, ngát
trăm dặm những mùi hương với xạ.

Uy vọng lớn khi dâng đĩa bạc, liên
đài uyển diễm, mặt khám gương
cánh phượng mùa dập dìu.

Nghiêm trang thay khi bái chén
vàng, cầm sắt sinh tiêu, ngọn nến
trụ râu rồng bay tất tả.

Đèn bách đặng dài dưới tổ tường;

Nến ba ngọn soi trên sáng hoả.

Nến cầm tay một ngọn trăm hoa,

Cửa xem vắng ngàn người một dạ.

Khuyên những kẻ hiền nhân quân
tử, giữ chăm bốn hồi, gắng xin quan
bản mệnh giữ mình.

Bảo những người chức phẩm tài
danh, giữ trọn mười răn, giục lòng
Thánh Phêrô mở khoá.

Thuở sinh thời liêm phúc tích
dân⁽⁹⁾,

Ngày thẩm phán hữu công chuẩn
quá⁽¹⁰⁾.

Sắt kì chung cổ, hôm nay mừng
Chúa cả trong đời,

Phúc lộc hiển vinh, ngày khác
hưởng cao đường chính toạ⁽¹¹⁾./

7. Thắng hạ: Chúc mừng.

8. Chu đan: Đồ tía.

9. Liêm phúc tích dân: Đem phúc lành ban cho mọi người.

10. Chuẩn quá: Tha lỗi. ý nói đến ngày Chúa trời phán xét, thì ai có công sẽ được tha cho mọi lỗi lầm.

11. Chính toạ: Chính người, ngôi chính giữa.